איתיביה רבי יוחנן לרבי יהודה (א) בן שמעון האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין אמר ליה משנתנו איני יודע מי שנאה ולימא ליה רבי זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות לא מיתוקמא מתניתין כרבי זכריה בן הקצב דקתני ובני אחות (א) ותנא בני אחות ולא בנות אחות ואמרינן למאי הלכתא ואמר רב ששת לקדם ואי סלקא דעתך מתני' רבי זכריה בן הקצב היא הא אמר אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ותנא דידן ממ"נ אי דריש מטות אשה נמי תירש את בנה אי לא דריש מטות בן דקודם לבת בנכסי האם מנא ליה לעולם דריש מטות ושאני [א]הכא דאמר קרא 1 וכל בת יורשת נחלה ואינה מורשת: **מתני'** סדר [ב]נחלות כך הוא 2 איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו 3 בן קודם לבת כל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת בת קודמת לאחין יוצאי יריכה של בת קודמין לאחין אחין קודמין לאחי האב יוצאי יריכן של אחין קודמין לאחי האב זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין [ג]והאב קודם לכל יוצאי יריכו: **גמ'** תנו רבנן בן אין לי אלא בן בן הבן או בת הבן או בן בת הבן מנין תלמוד לומר (ד) אין לו (ה) עיין עליו 3 בת אין לי אלא בת בת הבת ובן הבת ובת בן הבת מנין ת"ל אין לו עיין עליו

הא

איתיביה כו'. הכי נמי מצי למפרך מרישא דקתני האיש את אמו נוחל ולא מנחיל אלמא אין האם נוחלת את בנה אלא דעדיפא ליה לאותוביה מסיפא דקתני בהדיא מנחלת ולא נוחלת וקשיא ליה לרבי יהודה דאמר יורשת: **משנתנו איני יודע מי שנאה.** דאינה עיקר דהיא גופה קשיא כדלקמן דפרכינן ותנא דידן מה נפשך כו' והלכך כיון דשמעינן ליה דדריש היקשא דמטות כדאמרינן לעיל בפירקין (ד' קיא.) להקדים הבן לבת בנכסי האם הכי נמי הוה מצי לאקושי ולמימר דיורשת את בנה: **דלא דריש.** היקשא דמטות כדאמרינן לעיל [שם] דאחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם דלא מקיש מטה האם למטה האב: **לא מיתוקמא כרבי זכריה.** דאיכא למשמע ממתני' דהבן קודם לבת בנכסי האם: **ותני עלה בני אחות ולא בנות אחות.** והא ברייתא אינה מוספת על המשנה אלא מפרשת היא דדוקא נקט מתני' בני אחות למימר שהבנים נוחלין את דודיהן ולא הבנות כל זמן שיש בן לפי שהבנים באין לירש את דודיהן מכח אמם שהיתה אחותן כדכתיב (ו) ואם אין לו אחים ודרשינן לקמן עיין עליו דבן אחין במקום אחין קאי וה"ה דבן אחותו במקום אחותו קאי וכמי שאמם מוחזקת דמי והן באין לירש מכחה וסבירא ליה דבן קודם לבת בנכסי האם אבל לר' זכריה בן הקצב הבנים והבנות יירשו כאחד את דודיהם דמכח אמם קא ירתי וסבירא ליה דבן ובת כי הדדי ירתי בנכסי האם: **ותנא דידן מה נפשך.** כלומר מה הוא דעתו דסבירא ליה תרתי בן קודם לבת בנכסי האם כדקתני האיש את אמו ולא הבת את אמה ונפקא לן לעיל מהיקשא דמטות וסבירא ליה דאין האשה יורשת את בנה דלהכי לא דריש היקשא דמטות מה נפשך דמקיש לחצאין והלא אין היקש למחצה: **לעולם דריש מטות.** להיקשא שיקדום הבן לבת בנכסי האם ומיהו להכי לא דרשינן היקשא לומר שתירש האם את הבן דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו' והוה מצי למכתב וכל בת נחלה וכתיב יורשת למימרא דוקא יורשת שני מטות אבל אינה מורשת לשני מטות אם מתה היא אלא אחד מהם דהיינו אב דאין האם יורשת. ורבינו חננאל דייק מ"ס דממטות מקלת שני מטות הוא דיורשת ואינה מורשת כגון אם שאין האם יורשת בתה והוא הדין לבנה דעל כרחך האי מ"ס לדיוקא דידיה אתא דאי לגופיה לאשמועינן דבירושת אחד משני מטות מיירי לשתוק קרא מיניה ולא לכתוב לא מטות ולא מ"ס והוה אמינא דלכל אשה אזהר רחמנא שלא תנשא לשבט אחר בין שהיא יורשת מטה אחד בין יורשת שני מטות: **מתני' בן קודם לבת.** ראובן קודם לדינה אחותו לירש את יעקב וכן כל יוצאי ירכו של ראובן אם מת ראובן קודמין לדינה אחותו לירש את יעקב כגון מת ראובן חנוך בנו קודם לדינה לירש נכסי יעקב ובן של חנוך ובן בנו עד אלף דור כולן קודמין לדינה. ובגמרא מפרש טעמא מדכתיב אין לו עיין עליו: **בת קודמת לאחין.** ואם יש אב למת גם לו קודמת: **אחין קודמין לאחי האב.** ואם יש להן אחות הן קודמין לאחות והאחות ויוצאי יריכה קודמין לאחי האב: **כל הקודם בנחלה.** ומת יוצאי יריכו עומדין במקומו לירש אותה נחלה ולא שאר קרובי המת יורשין אותו אע"פ שקרובין למת יותר מיוצאי יריכו של זה: **והאב קודם.** לירש בנו או בתו שמתו לכל יוצאי יריכו דהיינו אחי המת וכבר נפקא לן בריש פירקין [קח.] מוהעברת [במדבר כז] דהאב קודם לאחין. ודוקא מיוצאי יריכו אבל יוצאי יריכו של בנו קודמין לכל אדם: **גמ' ובת הבן.** במקום שאין שם בן הבן: **ובן של בת הבן.** והוא הדין לבת של בת הבן אבל לישנא קלילא הוא דנקט אבל בת של בת תרי זימני רצופין לאו לישנא קלילא הוא: **אין לו עיין עליו.** של מת אם יש לו בן או הבא מכחו של בן כגון יוצאי יריכו. ויו"ד יתירא קא דריש דמצי למכתב אן בלא יו"ד כדכתיב [במדבר כב] מאן בלעם והכי מפרשינן בקידושין (דף ד.) גבי ויצאה חנם אין כסף [שמות כא]: **עיין עליו.** דהאי מת אם יש לו בת כלל (ב) וכלל וכיון דאיכא יוצאי יריכה עובר ירך אמו הוא [גיטין כג:]:

הא

בן הבן ובת הבן ובן בת הבן מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו. וא"ת תיפוק ליה דבני בנים הרי הן כבנים כדאמר בפ' אלמנה (יבמות דף ע.) דזרע זרעה לא צריך קרא דבני בנים הרי הן כבנים וי"ל דהתם דכתיב וזרע אין לה מזרע משמע בני בנים כדמשמע בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סד: ושם) גבי מעביר בנו ובתו באש דקאמר אין לי אלא בנו ובתו בן בנו ובן בתו מנין ת"ל ומזרעך אלמא דמלשון זרע משמע בני בנים וליכא למימר דהתם מיתורא דריש דא"כ הוה ליה למדרש איפכא דקרא ומזרעך כתוב ברישא אבל מבנו ובתו לא משמע ליה התם בני בנים הלכך הכא דכתיב בן איצטריך לרבויי בנו ובתו וממאי דכתיב (ויקרא יח) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה אין ראיה מדאיצטריך לכתוב בת בנה דבני בנים לא הוו כבנים דאיכא למימר דאי לא כתב בת בנה הוה אסרינן עד סוף כל הדורות משום דבני בנים הרי הן כבנים וא"ת כיון דאין בני בנים כבנים מנלן גבי יבום דפוטר בן הבן מיבום וכי תימא דנפקא לן מאין לו הא איצטריך לרבות ממזר וי"ל דשקולים הם ויבאו שניהם אי נמי דבן הבן נפקא לן מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי וקשה לרשב"א דלמאי איצטריך הכא קרא דבני בנים קודמין לאחין תיפוק ליה מדלענין יבום בני בנים ובנים כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו וי"ל דהכא איצטריך דבן הבן או בת הבן יורשין עם בני המת או בת הבת עם הבנות דמיבום לא הוה ידעינן (ג) אלא דעדיפא מאח[א] ולר"י נראה הא דבני בנים כבנים גבי יבום מנחלה הוא דקיימא לן ולא מהנך טעמי דפרישית לעיל ואם תאמר ומנלן דממזר יורש את אביו כדמשמע בקידושין (דף ד. ושם) דהא גבי יבום (יבמות ד' כב:) צריך רבוי וכן גבי בת כהן נמי איצטריך קרא לזרע פסול וליכא למימר דנפקא לן מואין לו דשקולין הם או משום דיבום בנחלה תלא רחמנא וגבי יבום איכא רבויא דאי איצטריך דרשא להכי אמאי פריך בפ' שני דיבמות (דף כב: ושם) יורשו ומטמא לו פשיטא ויש לומר דזרע משמע כשר לכך איצטריך גבי בת כהן רבויא אבל בן משמע נמי פסול והא דאיצטריך גבי יבום לרבויי בן פסול היינו משום דה"א נילף אחוה אחוה מבני יעקב דכשרים ולא פסולים דמהאי טעמא נמי אמר התם דה"א שאח פסול אינו זוקק ליבום אי לאו משום דמלינו בקרא דבן פסול פוטר ומדלענין מיפטר פוטר מזקיק נמי זקיק: [וע' תוס' לעיל קט. ד"ה כיון]:

אפילו

עין משפט נר מצוה

בג א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ד:

בד ב מיי' שם הלכה א ב ג טוש"ע שם ס"א:

רבינו גרשום

מנחילין ולא נוחלין. אלמא דהאשה אינה יורשת את בנה וקשיא לר' יהודה: איני יודע מי שנאה. דלא ידעינן תנאי דסבירא ליה כותיה: ולימא ר' זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות. כדאוקמינן לעיל: שוין בנכסי [האם]. דלא מקדמי' להו: ותנא דידן ממה נפשך. אמאי האשה אינה יורשת בנה: אי דקדריש מטות. בדין הוא דהאשה יורשת בנה כדאמר ר' יהודה לעיל אשה יורשת את בנה דבר תורה כו': ואי דלא דרש מטות בן קודם לבת בנכסי האם מנין. דהא לעיל נפקא לתנא דידן מהתם דאמרי' שני התם דאמר קרא מטות מקיש מטה כו': לעולם דריש מטות ואם כן אמאי אין אשה יורשת בנה דשני הכא דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה. דהבת יורשת ממון אמה מה שנפל לה מן אמה ואינה מורשת ממונה לאמה הוא הדין נמי לבן דאינו מוריש את אמו: **פיסקא** סדר נחלות כך הוא כו' והעברתם את נחלתו לבתו. הא יש לו בן הוא קודם לבת וכל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת. זה הכלל כל הקודם לנחלה והוא ליתיה קודמין הנחלה ליוצאי יריכו: תנו רבנן בן אין לי אלא בן דליהוי קודם לנחלה בן הבן דליהוי קודם לאבי אביו והכי נמי בת הבן ובן בת (הבת) של בן שיהא יורש אבי אמו מנין ת"ל אין לו כלומר מהאי אל"ף דאין לו עשה עי"ן כלומר עיי"ן עליו מכל צדדין הבאין מכח כחו א) לו יורשתו והכי נמי דרשי בת והוא הדין נמי לכל הני דקודמין לנחלה צריך לפשפש ולחקור ולעיין אחריהם אם יש להן יורשין מכל כחו ליתן להם נחלתו ואחיו נמי דקודמין לאחי האב צריך לעיין לכל הבאין מכח אחיו וליתן להן

א) נראה דצ"ל הבאין מכח כחו ליתן להם ירושתו.

מסורת הש"ס

א) [לעיל קיג.], ב) [לקמן קכב: כתובות נ.], ג) [יבמות מ.], ד) [יבמות כב: וש"נ], ה) [בערוך ערך אין איתא איין ועמ"ש הסמ"ע סי' רעו ס"ק א וע"ע בערך עין], ו) [במדבר כז],

תורה אור השלם

1 וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו: במדבר לו ח

2 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

3 וְאִם אֵין לוֹ בַּת וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו: במדבר כז ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' לר' יהודה ברבי שמעון: (ב) רשב"ם ד"ה עיין וכו' בת כלל וכיון כצ"ל ותיבת וכלל נמחק: (ג) תוס' ד"ה בן הבן וכו' דמיבום לא הוה ידעינן. נ"ב ע"ל בדף קח במ"ש התוס' בד"ה כלום יש יבום:

מוסף רש"י

ובני אחות. יורשין אחי אמן, ולא בנות אחות. וכדפרשינן לקמיה (לעיל קיג.). **למאי הלכתא.** ממעט להו, הא ודאי יורשות אחי אמן, שהרי הבת יורשת אמה ובמקום אמה עומדת לירש אחי אמה, שהרי האשה יורשת את אחיה במקום שאין אח (שם). **לקדם.** שיקדמו הבנים לבנות לירש את דודיהן, דילפינן מירושה ראשונה דהבן קודם לבת (שם). **אין לו עיין עליו.** מצי למכתב ובן אן לו, כדאמרינן בקידושין (ד.) אן כסף, וכמו מאן יבמי, מאן בלעם, והכי כתב אין, למידרש עיין עליו אם יש לו בן בעולם (יבמות כב:).

מוסף תוספות

א. דבת (ובת הבן ובת הבת) מקימה שם ואח אינו מקים שם אלא צריך לייבם. תוס' לעיל קח: ד"ה כלום.

הא כיצד [א]נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ולימא עד יעקב אמר אביי גמירי דלא כלה שבטא אמר רב הונא אמר רב [ב]כל האומר תירש בת עם בת הבן אפילו נשיא שבישראל אין שומעין לו שאינן אלא מעשה צדוקין דתניא בארבעה ועשרים בטבת תבנא לדיננא שהיו צדוקין אומרין תירש הבת עם בת הבן נטפל להן רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שוטים מנין זה לכם ולא היה אדם שהחזירו דבר חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואומר [ה]ומה בת בנו הבאה מכח בנו תירשנו בתו הבאה מכחו לא כל שכן קרא עליו את המקרא הזה [1]אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה וכתיב (ג)[2]אלה בני צבעון ואיה וענה אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ענה ודלמא תרי ענה הוו אמר [ג]רבה אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא ומנו (א) שמואל איכא דאמרי אמר רב פפא אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא ומנו [ד]רבה אמר קרא הוא ענה דמעיקרא אמר ליה רבי בכך אתה פוטרני אמר לו שוטה ולא

אפילו נשיא שבישראל. סרוצה לתקן לפי צורך שעה כעין שמצינו בבני בנימין שהתנו שלא תירש בת הבן עם אחיו אין שומעין לו משום צדוקין [א]: **מלמד** שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה. קשה לר"ת דלמאי אהדר ליה מענה דלמא בן הבן הוי כבנו אבל בת בנו לא תהיה כבנו אלא כבתו (ו) ונראה לר"ת דענה אשה היתה כדמוכחי קראי דכתיב ואלה בני אהליבמה בת ענה בת צבעון אלמא אשה היתה וליכא למימר דענה אחר היה דהא אמר הכא דצבעון הוליד ענה ועוד דמייד אחר קרא דמייתי הכא הוא ענה אשר מצא וגו' כתיב אלה בני ענה דישן ואהליבמה בת ענה והשתא אהדר להו שפיר ר' יוחנן בן זכאי דבת הבן חשובה כבן לירש עם שאר בנים שהן קודמין לבת[ב] מדקרי ליה יושבי הארץ וכך היא קודמת לבת ומכאן סותר לבסוף ק"ו שלהן[ג] והא דכתיב הוא ענה בלשון זכר היינו משום שירשה עם (ה) אחי' צבעון כזכר וא"ת והיאך ירשה ענה והלא היה לה אח (ז) וכתיב ובני צבעון איה וענה וי"ל דמת איה תדע מדלא חשיב בני איה כדחשיב בני ענה ורש"י פירש בפירוש חומש דאהליבמה היתה בת ענה ובת צבעון וכי היכי דאמר הכא שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה ולכך חשיב ליה (ח) בני שעיר הכי נמי בא ענה על אמו והוליד ממנה אהליבמה ולהכי קרי לה אהליבמה בת ענה בת צבעון:

הא כיצד. כלומר (ב) ודאי כי היכי דאמרינן עיין עליו למטה הכי נמי אמרינן עיין עליו למעלה שאם כלה זרעו לגמרי העבירנה ליורשי האב למעלה הא כיצד אתה מוצא בכל מקום עיין עליו: **נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן.** שאם אין לו אב ולא אח ולא בן אח ולא אחות ולא בן אחות ולא בני בניהן עד עולם ולא אבי האב ולא אחי האב ולא בני אחי האב ולא אחות האב ולא בני אחות האב מחזרין למטה ולמעלה על קרובי אבותיו עד ראובן ולא יתנוה לקרובי האם שבודקין אחר (אחי) אבי אבי אביו ואם אין אבי אבי אביו לא הוא ולא בניו ולא בני בניו בודקין אחר אחי אבי אבי אביו או הוא או יוצאי יריכו דהיינו דוד אבי אביו או בני דוד אבי אביו אבל האבות לעולם קודמין לאחי האבות כדאמרינן לקמן אבי האב ואחי האב כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו דאברהם קודם וכן יהא הולך ובודק עד ראובן דאבי אבי אבי אב תחלה או הוא או בניו ואם אינו יבדוק אחרי כן באחין דהיינו אחי אבי אבי (ג) האב או הוא או בניו ואם אין יבדוק באחותו או בבניה דהיינו אחות אבי אבי אביו ואם אינו עולה עוד למעלה דור אחד ויבדוק תחלה באבות ואח"כ באחיהם ואחר כך באחיותיהם וכן לעולם עד ראובן כגון ובני ראובן חנוך ופלוא ובני פלוא אליאב ובני אליאב נמואל ודתן מת בנו של נמואל בלא זרע נמואל יורשו ואם אין נמואל קיים אחיו בניו של נמואל דהיינו בני נמואל יורשין אותו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו דהיינו דתן דודו או הוא או בניו כלה דתן נותנין לאליאב אבי אביו של מת או לאחי אליאב או לאחות אליאב להם ולבניהם ולבני בניהם מת אליאב בלא אחים ובני אחים חוזרין אצל פלוא ואם מת נותנין לחנוך ולחצרון וכרמי או לבניהם דהוו להו בני אחי אבי אבי אביו של מת ובענין זה אי אפשר שלא ימצא אחד בשבט הראוי לנחלה שאין השבט כלה לגמרי. כללא דמילתא אבי המת קודם לאחי המת וכן אבי אבי המת קודם לאחי אבי המת אבל אחי המת קודם לאבי אבי המת וכן אחי אבי המת קודם לאבי אביו של מת כדאמרינן לקמן [קטז:] גבי בעיות דרמי בר חמא (ד): **ולימא עד יעקב.** שאם מת ראובן הוא וכל זרעו חוזרין אצל יעקב ואם אין יעקב שמעון ולוי יורשין את הראוי לראובן אחיהם דהוו להו אחי אבי אבי אב אביו: **אמר אביי.** אם כן נמצא שבט אחד כלה מישראל וגמירי דלא כלה שבטא. וראיה לדבר במלאכי (ג) כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם בפר"ח. ראובן דנקט לאו דוקא אלא מפני שהוא שבט ראשון נקטו: **אמר רב הונא אמר רב כל.** דיין האומר ופוסק דין שתירש הבת של מת עם בת הבן של מת מקל וחומר דלקמן אפילו הוא הדיין נשיא בישראל שהכל נמנין עמו לדון כמותו אין שומעין לו מפני שדין זה מעשה צדוקין הוא כדמפרש לקמן ולחזק את הדבר אמר כן כעין דאמרינן (מנחות ד' לב.) אם יבא אליהו ויאמר אין שומעין לו. ויש מפרשין שכיב מרע שמצוה תירש הבת בנכסיי עם בת בני ואליבא דר' יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן בפירקין [דף קל.] אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין הכא אין שומעין לו משום דדמי למכח ירושה בלא צואה היא באה לירש עם בת הבן כדברי צדוקין הלכך אמור רבנן דאין שומעין לו ולאו מילתא היא דבלאו מעשה צדוקין נמי אין שומעין דמתנה על מה שכתוב בתורה שהרי הבת אינה ראויה לירש כלל עם בת הבן דאפילו ר' יוחנן בן ברוקה לא אמר אלא בבן בין הבנים או בת בין הבנות דבלאו הכי הוה ראוי לירש קצת הלכך ראוי גם לירש לו את הכל אבל בת בין הבנים והוא הדין לבת אבל בת הבן אין בדבריו כלום והכי אמרינן לקמן בפירקין [שם]: **כדתניא.** במגילת תענית דקחשיב אילין יומיא דלא להתענאה בהון ומיירי בטבת וקתני בעשרים וארבעה בו תבנא לדיננא שבנו למשפטנו הראשון שהודו לנו הצדוקין: **עם בת הבן.** ומיהו עם בן הבן מודו דלא תירות. צדוק ובייתוס תלמידי אנטיגנוס איש סוכו היו והיו שונין לתלמידיהן מה שקיבלו מאנטיגנוס אל תהיו כעבדים המשמשין כו' [אבות פ"א מ"ג] וטעו התלמידים בכך שהיו סבורים דהכי קאמר עבדו למקום ואל תקבלו שכר ואמרו כמו שאין בו ממש בדבר זה כן כל דברי חכמים וטעו ופקרו בדברי חכמים ונקראו צדוקין ובייתוסין על שם בייתוס באבות דרבי נתן (פ"ה ה"ב): **קרא עליו מקרא.** שאנו למידין ממנו שענה בנו של צבעון היה וקרא ליה בן שעיר וקאמר נמי יושבי הארץ כלומר שענה ירש ארץ שעיר אבי אביו ונמצא שבני בנים יורשין נחלת האב כבנים עצמן והוא הדין לבת בנו והלכך לא תירש הבת עם בת הבן כי היכי דאינה יורשת עם הבן: **וכתיב ואלה בני צבעון ואיה וענה וגו'.** אלמא בנו היה ולעיל קרי ליה אחיו: **אלא צבעון בא על אמו והוליד ממנה ענה.** נמצא שהוא אחיו ובנו ואין לומר דבנו של צבעון היה והאי דקרי ליה בן שעיר לא משום שהיה אחיו של צבעון אלא לאשמועינן דבני בנים הרי הן כבנים א"כ לא לכתביה גבי צבעון (ה) אלא מדקאמר צבעון וענה אחים היו ומיהו מדכתיב יושבי הארץ שמעינן מהכא דבני בנים הרי הן כבנים לנחלה: **אמר רבה אמינא כו' ומנו שמואל.** ולפי שהלכה כמותו בדינים [בכורות מט:] קרי ליה הכי והוא שם של מלך פרס: **איכא דאמרי אמר רב פפא כו'.** רבה נמי קרי שבור מלכא משום דהלכתא נמי כוותיה לבד משדה ענין ומחצה [עי' גיטין עד:] דהלכתא כרב יוסף (לעיל דף קיד:): **בכך אתה פוטרני.** בתמיה הלא גם אני מודה לך דבן הבן יורש את זקנו ואפילו במקום בת אבל בת הבן [הוא] דאמרינן שתירש הבת עמה: לא

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

כו ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ב:

מוסף רש"י

אלה בני שעיר כו' וצבעון וענה. אלמא אחי הוו, **וכתיב אלה בני צבעון ואיה וענה.** אלמא בנו היה (פסחים נד.). **שבור מלכא.** שמואל קרי ליה רבא שבור מלכא משום דבקי בדינין והלכתא כוותיה בדיני כדין היוצא מפי המלך שמתקיים, ושבור ממלך פרסיים היה בימי רבא (שם).

מוסף תוספות

א. דחיישינן שמא מן הצדוקין הוא או שלא לחזק דברי הצדוקין. תוס' רי"ד. ב. דמ"מ מיקרו בני בנים לפי שעומדין לו במקום בנים א"כ בת הבן במקום הבן עומדת ואינה יורשת עם הבת. רבינו יונה. ג. ומה שאמר לו בכך אתה פוטרני, שגם הם היו מודים שבת הבן יורשת ואפי' במקום אחין, אלא דמק"ו דבת הבן קאמרינן דלירית בת, ואם מפני שהכתוב קרא אותה בני אין זו ראיה, והוא השיב לא תהא תורה שלמה שלנו שמונה אותה כבן בין הבנים כשיחה בטלה שלכם, ועוד שכיון שיורשת עם האחין בטל ק"ו שלהם. רמב"ן.

רבינו גרשום

ירושתן: הא כיצד נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן. עד בנו של ראובן חנוך או פלוא ובני פלוא אליאב ובני אליאב נמואל דתן ואבירם ועכשיו אם מת אבירם בלא יורש יורש אליאב אביו ואם היה מת אליאב יורש נמואל ודתן אחיו ואם אין שכבר מתו תחזור ירושתו א) מכח אמם ואם כולן מתו תחזור הירושה לפלוא שהוא אבי אביו של מת ואם אין פלוא תחזור הירושה לבני פלוא או לבתו ואם אין לו בנים לפלוא תחזור לאחי פלוא דהיינו חנוך חצרון וכרמי: ומקשי' ולימא עד יעקב. כלומר סמוך ליעקב דתחזור ירושה לראובן ומ"ש דקאמר עד ראובן ולא ראובן ממש גמירי דלא כלה שבטא מראובן דמצי למירש: כל האומר תירש הבת. של אב עם בת הבן היכא דליכא בן אפי' נשיא כו': תבנא לדינא. חזרנו לדינו: מפטפט. מקנתר כנגדו להשיב לו דבור ומה בת בנו הבאה מכח בנו תירשנו וכו': קרא עליו המקרא הזה. כלומר שלא היה רוצה להחזיר להם תשובה אלא מתוך דבריהם רצה לנצחן שהן מודין שממזר אינו יורש את אביו אע"פ שבא מכחו: וצבעון וענה. אלמא דאחי הוו והדר כתיב אלה בני צבעון ואיה וענה אלמא דענה בן צבעון היה אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה דאחיו ובנו הוה ומדבריהן החזיר להן תשובה דממזר אינו יורש אע"פ שבא מכחו בת האב נמי אע"פ שבאה מכחו אינה יורשת במקום בת הבן ואמר לו אותו זקן רבי בכך פוטרני ומדחני שלא תירש בת האב עם בן הבת. אמר לו שוטה בדין הוא שאפטרך בכך

א) אינו מובן ואולי דצ"ל דתחזור הירושה לאחיותיהם ואם כולן מתו וכו'.

מסורת הש"ס

א) [תוספתא ידים פ"ב ע"ש], ב) פסחים נד. ע"ש, ג) [שם איתא רבא וע"ש ברש"י], ד) [שם איתא רבא], ה) בדפו"י אחי ועי' רש"ש.

תורה אור השלם

1 אֵלֶּה בְנֵי שֵׂעִיר הַחֹרִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לוֹטָן וְשׁוֹבָל וְצִבְעוֹן וַעֲנָה: בראשית לו כ

2 וְאֵלֶּה בְנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיֵּמִם בַּמִּדְבָּר בִּרְעֹתוֹ אֶת הַחֲמֹרִים לְצִבְעוֹן אָבִיו: בראשית לו כד

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומנו שמואל. נ"ב עי' בסוף מסכת ב"מ: (ב) רשב"ם ד"ה הא כיצד כלומר כי היכי כצ"ל ותיבת ודאי נמחק: (ג) ד"ה נחלה וכו' אח"כ באחין דהיינו אחי אבי אבי אבי האב וכו' אחות אבי אבי אביו וכו' בני נמואל יורשין אותו ואם אין לו אחים או בני אחים או בנות אחים נותנים לאחותו או לבני אחותו שהיא בת נמואל ואם אין אח או אחות ונתתם את נחלתו לאחי אביו וכו' לאליאב אבי אביו של מת (או לאחי אליאב וכו' ולחצרון וכרמי) תא"מ ונ"ב ס"א והוא עיקר ואם אין אליאב נותנין לבניו של אליאב דהיינו אחי אביו של מת מת אליאב בלא בנים ובני בנים חוזרים אצל פלוא ואם מת נותנים לראובן ואם אין ראובן נותנים לחנוך חצרון וכרמי כו': (ד) בא"ד דרמי בר חמא וכן הלכה הס"ד: (ה) ד"ה אלא צבעון בא וכו' א"כ לא לכתביה גבי צבעון. נ"ב כלומר אמאי כתביה לענה טפי מאיה והרי שניהם היו בניו של צבעון וכך מפורש בתוס' פרק מקום שנהגו בדף נד: (ו) תוס' ד"ה מלמד וכו' ונראה לר"ת. נ"ב כונתו דריב"ז השיב לצדוקי גם מתחלה על פי האמת דענה אשה היתה דמעתה מיפרך ק"ו שלהם והצדוקי לא הבין וסבר דענה זכר היה כפשוטו של מקרא ולכן א"ל רבי בכך אתה פוטרני גם אנחנו מודים דבן הבן [יורש זקנו וריב"ז השיב לו] האמת ואמר לו לא תהא תורה שלימה כו' כלומר לא היתה תשובתי שיחה בטילה כמו שהבנת [אלא אין השבתיך] דענה אשה היתה בת בנו של שעיר כדמוכח מבת ענה בת צבעון והיתה יורשת עם יושבי הארץ דהשתא מיפרך ק"ו שלהם דמה לבת בנו כו' וז"ש ר"ת ומכאן סותר לבסוף ק"ו שלהן דזה היה דעתו כשהשיב לו מתחלה ולפי פי' זה לא יהיה פי' לא תהא תורה שלימה כו' פי' איני [צריך לדחותך בקש כמו] שפרשב"ם דלא דחה אותו בקש כל עיקר ואי לאו פר"ת הייתי מפרש על פי דרכו [דלא מיפרך] ק"ו שלהם וא"ל דענה אשה היתה אלא לאחר שהצדוקי א"ל רבי בכך אתה פוטרני [אבל מתחלה היה סבור] דענה זכר היה וקרא לבת ענה בת צבעון איננה ראיה דיש לפרש דענה בא [על] אמו אלא דלאחר שא"ל בכך אתה פוטרני] אז השיב לו ריב"ז לא תהא תורה שלימה כו' פי' איני צריך לדחותך בקש: (ז) בא"ד דכתיב ובני צבעון וכו' שבא צבעון על אמו. נ"ב פי' אשת שעיר: (ח) בא"ד חשיב ליה בבני שעיר הכי נמי בא ענה על אמו. נ"ב פי' אשת צבעון שהיא אשת אביו ואמו לאו דוקא: